

Instytut Pielęgniarstwa Collegium Medium UJ Kraków

GENOWEFA GAWEŁ, BARBARA PRAŻMOWSKA, A. MAMOŃ

Jakość opieki nad dzieckiem w podstawowej opiece zdrowotnej

Podstawową opieką zdrowotną jest częścią systemu ochrony zdrowia w Polsce. Posiada następujące cele: dostępność opieki, jakość opieki, efektywność oraz dynamikę systemu.

Stanowi ją system instytucji wraz z kadrami medycznymi, który ma na celu udzielanie pacjentowi świadczeń zdrowotnych.[5,6] Charakteryzuje się on ogromnym zróżnicowaniem pod względem sposobu, miejsca i czasu ich wykonania na rzecz pacjenta.[1]

Podstawową opieką medyczną stanowi fundament i wsparcie opieki zdrowotnej. Jest realizowana w sposób ciągły, zespolony, ukierunkowana zapobiegawczo i zorientowana na jednostkę, rodzina i środowisko. Obejmuje świadczenie zapobiegawcze oraz indywidualnie świadczenia profilaktyczno-lecznicze w dziedzinach medycyny ogólnej, pediatrii.[7]

Opiekę nad dzieckiem w poradni cechuje: ciągłość, wszechstronność, koordynacja, dominacja prewencji czyli myślenie i działanie odnoszące się nie tylko do chorych dzieci, ale i zdrowych, dla ustrzeżenia ich przed chorobą.

Zadaniem poradni jest podnoszenie opieki lekarsko-pielęgniarskiej nad dziećmi, młodzieżą szkolną, prowadzenie badań bilansowych i opieki dyspensacyjnej.

Działanie podejmowane przez zespół opieki zdrowotnej sprzyjają zachowaniu lub poprawie zdrowia dziecka. Lekarze, pielęgniarki sprawują kompleksową i ciągłą opiekę nad dzieckiem, podejmują próby rozwiązania zgłaszanych problemów. Obejmują zakresem swoich działań szeroki obszar problemów medycznych i pozamedycznych, rozpatrując je w aspekcie biomedycznym, rodzinnym społeczności lekarskiej i środowiska życia.

Założeniem podstawowej opieki zdrowotnej jest również sprawowanie opieki w domu. Daje to możliwość zabezpieczenia opieki w domu. Daje to możliwość zabezpieczenia opieki nad dzieckiem przewlekle chorym. Opieka ta realizowana jest w formie ambulatoryjnej lub wizyt domowych. Jednak wciąż jeszcze w opiece zdrowotnej mało uwagi poświęca się problematyce jakości. Zagadnienia związane z jakością często traktuje się ogólnie, utożsamiając jakość dobrą lub złą z wynikami leczenia. W żadnej dziedzinie jakość usług zdrowotnych nie jest tak ważna jak w opiece, ponieważ dotyczy najważniejszych wartości: zdrowia i życia człowieka.[2]

W ostatnich latach z tych powodów jakość opieki czyli zapewnienie usług i świadczeń profilaktyczno-leczniczych, rehabilitacyjnych w szpitalu i w podstawowej opiece zdrowotnej uważa się za priorytetowe działanie adekwatne do poziomu wiedzy i praktyki medycznej.

Celem badania było określenie zadowolenia z jakości świadczonych usług medycznych w poradni dziecięcej w podstawowej opiece zdrowotnej.

Po przeanalizowaniu literatury przedmiotu i po uwzględnieniu celu niniejszej pracy postawiono następujące problemy badawcze:

- Jaka jest częstotliwość korzystania z usług poradni dziecięcej?
- Czy sprawnie działa rejestracja?

- Czy świadczeniobiorcy są zadowoleni z jakości świadczeń lekarskich i pielęgniarskich.
- Czy dostępność świadczeń udzielanych w poradni pokrywa się z oczekiwaniami świadczeniobiorców tym zakresie?
- Czy wnętrza poradni są przygotowane z myślą o małych pacjentach?

MATERIAŁ

Badaniami objęto grupę 140 losowo wybranych opiekunów dzieci korzystających ze świadczeń medycznych realizowanych przez poradnię dla dzieci. Były one przeprowadzono na terenie poradni dziecięcej Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej w Krakowie i trwały 2 miesiące. Osoby uczestniczące w badaniu były poinformowane o celu badania. Badania miały charakter anonimowy. W poradni wyznaczono miejsce, gdzie można wypełnić ankietę i ustawiono skrzynkę, do której należało włożyć wypełniony materiał.

METODY

Do rozwiązania postanowionych problemów badawczych posłużono się następującymi metodami: sondażem diagnostycznym i analizą dokumentem. Do gromadzenia danych zastosowano ankietę, która zawierała 31 pytań dla klientów. Składała się z dwóch części. Pierwsza zawierała pytania dotyczące danych demograficznych i społecznych, druga dotyczyła danych pozwalających na poznanie opinii rodziców dzieci związanych bezpośrednio z funkcjonowaniem poradni dziecięcej.

WYNIKI I ICH OMÓWIENIE

W badaniach wzięło udział 140 osób: 134 kobiet i 6 mężczyzn. Byli to losowo wybrani opiekunowie, którzy dokonali wyboru lekarza pierwszego kontaktu i korzystają z usług punktu szczepień, gabinetu zabiegowego oraz rejestracji w poradni.

Wśród ankietowanych zdecydowaną większość stanowiły kobiety (95,7%) i jest to niewątpliwie spowodowane rolą społeczną, którą pełnią kobiety. Średni wiek respondentów wynosił 32,5 lat. Najlicniejszą grupę ankietowanych rodziców stanowiły osoby z przedziału wiekowego 36–40 lat (34,3%), a najmniej liczną powyżej 46 lat (1,4%). Większość kobiet to osoby zamężne (94,2%), a taki sam odsetek (2,9%) stanowiły osoby rozwiedzione i stanu wolnego. Wszyscy ankietowani mężczyźni byli żonaci.

Największy odsetek ankietowanych stanowią opiekunowie ze średnim wykształceniem (54,3%). W tej grupie znalazło się również 2 ankietowanych mężczyzn. Wykształcenie wyższe miało 37,1% rodziców, rodziców podstawowe i zawodowe po 4,3%. Najwięcej ankietowanych osób (51,5%) podało, że ich źródłem utrzymania jest praca w ramach umowy o pracę. Ponad 1/5 utrzymuje się z własnej działalności, natomiast 7,1% stanowili respondenci określający swoje źródło utrzymania jako inne, np. na utrzymaniu męża, gospodyni domowa. Większość ankietowanych korzystała z urlopu macierzyńskiego (75,7%), a z wychowawczego 47,1% kobiet. Respondenci określali również swoją sytuację materialną. Jako dobrą oceniło ją 68,5% ankietowanych, po 12,9% jako trudną i bardzo trudną, a 5,7% bardzo dobrą.

Pierwsze pytanie umieszczone w ankiecie dotyczyło liczby posiadanych dzieci. Największy odsetek respondentów posiada dwoje dzieci (48,5%). Jedno dziecko posiada 35,7% opiekunów, troje 12,9% a czworo lub więcej 2,9%. Dzieci w wieku niemowlęcym posiada 21,7% badanych, w przedziale wiekowym od 4 do 8 roku życia 22,5%, natomiast około 1/3

to dzieci powyżej 13 lat. Największy odsetek (74,3%) stanowią opiekunowie korzystający z usług poradni dziecięcej w zależności od potrzeb. Jeden raz w miesiącu korzysta 21,4% respondentów, a co dwa tygodnie tylko 4,3%. Żaden z ankietowanych nie odwiedza poradni dziecięcej jeden raz w tygodniu.

Jednym z ocenianych aspektów funkcjonowania poradni dziecięcej w podstawowej opiece zdrowotnej była działalność rejestracji. Respondentów zapytano, czy są zadowoleni z godzin pracy rejestracji. Analiza wyników ujawniła, że zdecydowana większość ankietowanych (91,4%) jest zadowolona, a 8,6% miało trudności z udzieleniem odpowiedzi na to pytanie. Udogodnieniem dla opiekunów jest możliwość rejestracji do lekarza na daną godzinę. Ponad 1/3 badanych odpowiedziała, że nie zawsze istnieje taka możliwość. Wśród przyczyn wymieniano: „brak numerków, brak informacji, brak takiej zasady w poradni dziecięcej, wydanie numerków do lekarza nie ma nic wspólnego z godziną przyjęcia”. Pozostała część opiekunów wyraża opinię, że taka możliwość istnieje (28,6%), a 37,1% uważa, że nie. Dużym ułatwieniem jest możliwość rejestracji telefonicznej. Większość (85,7%) miała sposobność dokonania rejestracji właśnie w ten sposób. Jedynie 4,3% ankietowanych udzieliło odpowiedzi negatywnej. Podobny odsetek rodziców korzystających z usług poradni dziecięcej uważa, że pracownicy rejestracji są uprzejmi i życzliwi (90%). Zadowolonych z godzin pracy tej jednostki organizacyjnej poradni było aż (91,4%) opiekunów dzieci.

Analizując opinie rodziców na temat różnych aspektów opieki lekarskiej porównywano czas oczekiwania na wizytę u lekarza pediatry. Połowa respondentów określiła czas na realizację wizyty na nie dłuższy niż 30 minut, zdaniem 28,6% czas ten wynosił 6–15 minut a 4,3% badanych do 5 minut. Oceniano również częstotliwość wizyt u pediatry. Ponad połowa rodziców określiła liczbę wizyt u lekarza w ciągu ostatnich trzech miesięcy na dwie do pięciu, 35,7% odbyło tylko jedną wizytę, natomiast 12,9% więcej niż sześć. Większość opiekunów (52,8%) uważa, że czas badania ich dziecka przez lekarza wynosił od 6 do 10 minut, 18,6% stwierdziło, że badanie trwało do 6 minut. Satisfakcja ankietowanych dotycząca czasu poświęconego na badanie dziecka przez lekarza przedstawia się następująco, większość (75,7%) respondentów jest zadowolona i określiła, że jest on wystarczający, a 12,9% sądzi, że było za krótki. Średnio co trzecia osoba (37,1%) twierdzi, że czas poświęcony na wyjaśnienia związane z proponowanym leczeniem wynosił od 3 do 5 minut, a u 17,1% więcej niż 10 minut. 80% ankietowanych uważa, że lekarz chętnie odpowiadał na zadawane przez nich pytania, 20% podaje, że nie zawsze. Większość ankietowanych pacjentów uważa, że ma możliwość zgłoszenia wizyty domowej do chorego dziecka (91,4%). Respondenci określali, czy są zadowoleni z godzin przyjęć wybranego lekarza pierwszego kontaktu i tak 64,3% jest usatysfakcjonowana, 32,8% jest częściowo zadowolona.

Podobne były wyniki badań dotyczące zadowolenia respondentów z wizyty u lekarza pediatry, prowadzonych przez Centrum Jakości w 2000 roku. Nie zadowolonych rodziców w tych badaniach było około 1/5. Jest to znacznie mniejszy odsetek niezadowolonych niż w badaniach własnych. Dlatego też należałoby dokładniej przeanalizować, co wpływa na niezadowolenie rodziców dotyczące czasu trwania wizyty u pediatry i godzin, w których może być ona realizowana.

Z wyników badań dotyczących jakości usług ambulatoryjnych w gminie Kraków prowadzonych w 1998 roku wynika, że na przyjęcie przez lekarza w publicznych zakładach opieki zdrowotnej klienci czekali nie dłużej niż 30 minut. Tak podało 38,4% ankietowanych.[4] Z własnych badań wynika, że 50% respondentów oczekiwało na wizytę do 30 minut. Sugeruje to konieczność usprawnienia pracy poradni dziecięcej, tak, aby czas ten uległ znacznemu skróceniu.

Na poziom satysfakcji z opieki medycznej ma wpływ poziom usług świadczonych przez pielęgniarki. Większość ankietowanych jest bardzo usatysfakcjonowana opieką pielęgniarską (72,8%). Znaczna większość jest również zadowolona z godzin otwarcia punktu szcze-

pień (92,9%) i gabinetu zabiegowego (71,4%). Według 80% ankietowanych godziny pracy punktu szczepień sprzyjają terminowości wykonywania szczepień u dzieci, 14,3% badanych twierdzi, że nie zawsze tak jest. Informowanie to ważny element, który wpływa na poziom satysfakcji z opieki. Jedynie 2,7% respondentów podaje że nigdy nie było informowanych przez pielęgniarkę o wykonywanych przez nią czynnościach, natomiast (51,4%) stwierdza, że zawsze. Aż (75,8%) opiekunów dzieci uważa, że pielęgniarka potrafiła udzielić wyczerpującej odpowiedzi na zadawane pytania. Znaczna większość rodziców stwierdza, że pielęgniarka zajmująca się dzieckiem była opiekuńcza i delikatna (92,8%), a 68,6% uważa, że umiejętnie potrafiła odwrócić uwagę od źródła bólu. Większość (75,7%) opiekunów ma możliwość korzystania ze świadczenia pielęgniarskiego w domu, natomiast 24,3% nie wie, że istnieje taka możliwość.

Dokonanie oceny jakości usług medycznych zależy od warunków udzielania świadczeń zdrowotnych. Ponad połowa ankietowanych uważa, że liczba personelu zatrudnionego w poradni dziecięcej jest wystarczająca. Tak twierdzi 57,1%, tylko 8,6% rodziców uważa, że jest ona niewystarczająca. W 1999 roku Zakład Analiz Socjologicznych Centrum Organizacji i Ekonomiki Ochrony Zdrowia przeprowadził badania, z których wynika, że liczba pielęgniarek zatrudnionych w publicznych zakładach opieki zdrowotnej w ocenie respondentów jest niewystarczająca (64%).[3] Istnieje bardzo duża rozbieżność między tymi danymi, a badaniami własnymi.

Bardzo istotnym elementem wpływającym na postrzeganie warunków udzielania świadczeń zdrowotnych jest czystość i estetyka gabinetów lekarskich i tak. 82,8% ankietowanych uważa, że gabinety są zadbane, 14,3% nie zgadza się z tym stwierdzeniem. Ważnym w ocenie opiekunów dzieci jest przytulność i przyjazny wystrój punktu szczepień. Według 81,4% respondentów punkt szczepień dla dzieci spełnia te wszystkie warunki. Wygląd zewnętrzny personelu postrzegany jest jako schludny i estetyczny przez 90% ankietowanych, a tylko 10% uważa, że tak nie jest.

Zdecydowana większość (95,7%) opiekunów poleciłaby tę poradnię znajomym, ale mimo tego uważają, że należałoby wprowadzić pewne zmiany, takie jak: „bardziej przestronne i estetyczne poczekalnie, więcej punktów sanitarnych, dużo obrazków kolorowych na ścianach, konieczny kącik zabaw dla dzieci, wygodne ławki”. Propozycje zmian dotyczących organizacji pracy poradni dotyczą między innymi: „rejestracji na określoną godzinę na wizytę pediatryczną, konieczności wprowadzania bloczków do lekarza, umieszczenia większej ilości ulotek i tablic informacyjnych dotyczących rozwoju dziecka”.

WNIOSKI

- poziom jakości usług medycznych w poradni dziecięcej jest zadowalający
- rodzice nie są w pełni usatysfakcjonowani z pracy rejestracji
- opiekunowie nie są zadowoleni z godzin ordynacji wybranego przez nich lekarza
- rodzice bardzo pozytywnie oceniają kompetencje pielęgniarek pediatrycznych i ich stosunek do podopiecznych
- dostępność do świadczeń lekarsko-pielęgniarskich jest dobra
- badani pozytywnie oceniają estetykę i czystość pomieszczeń poradni
- organizację pracy poradni pediatrycznej oceniono jako dobrą
- znaczna część badanych chętnie rekomenduje poradnię znajomym

PIŚMIENNICTWO

1. Aksman E.: Przekształcenie sektora publicznego i prywatnego w Brytyjskiej i w Polskiej opiece zdrowotnej. Uniwersytet Warszawski, 2000 Warszawa.
2. Bank J.: Zarządzanie przez jakość. Gebether i ska, 1996 Warszawa.
3. Borkowska- Kalwas T., Pączkowska M.: Pielęgniarki i położne o problemach swojej pracy. Zdrowie Publiczne T. CIX, Supl. 2 Centrum Organizacji Ekonomiki Ochrony Zdrowia 1999, Warszawa
4. Consortium for Health Harvard & Jagielloniam: Jakość usług ambulatoryjnych Gmina Kraków- materiały nie publikowane, maj 1998 Kraków
5. Poździoch S., Ryś A. (red.): Zdrowie publiczne. Uniwersyteckie Wyd. Med. Versalius 1996 Kraków.
6. Widomska-Czekajka T. (red.): Przewodnik encyklopedyczny dla pielęgniarek. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 1996 Warszawa
7. Włodarczyk W.C: Reforma opieki zdrowotnej w Polsce. Uniwersyteckie Wydawnictwo Medyczne, Versalius 1998 Kraków

STRESZCZENIE

W świetle zachodzących w ostatnich latach przemian społecznych zainteresowanie jakością jako zagadnieniem opieki medycznej nabrało większego znaczenia zwłaszcza, że nowe regulacje prawne otworzyły szereg możliwości. Są nimi, uzyskanie większej samodzielności w wykonywaniu zawodu pielęgniarki, położnej, decydowanie o rodzaju i sposobie wykonywanych zadań zawodowych, a co się z tym wiąże przejście pełnej odpowiedzialności za pełnienie roli zawodowej oraz wprowadzenie wolnego wyboru lekarza pierwszego kontaktu. W pracy podjęto próbę oceny funkcjonowania poradni dla dzieci.

Celem pracy było określenie zadowolenia z jakości świadczonych usług medycznych w poradni dziecięcej. Do rozwiązania postanowionych w pracy problemów badawczych zastosowano sondaż diagnostyczny i analizę dokumentów. Do gromadzenia danych wykorzystano ankietę. Badaniem objęto 140 opiekunów dzieci oczekujących na wizytę lekarską w poradni dziecięcej. Badania trwały 2 miesiące. Analiza wyników pozwoliła na sformułowanie ogólnych wniosków: poziom jakości usług medycznych w poradni dziecięcej jest zadowalający, pacjenci nie są zadowoleni z funkcjonowania rejestracji i godzin ordynacji lekarza, pacjenci wysoko oceniają pracę lekarzy i pielęgniarek w poradni.